

**CAFEA. CAFENELE. CAFEGII. BUCUREȘTII DE ALTĂDATĂ ȘI
MODA CONSUMULUI DE CAFEA**

**COFFEE, COFFEEHOUSES AND COFFEEHOUSE-KEEPERS. THE
OLD BUCHAREST AND THE FASHION OF COFFEE
CONSUMATION**

Roxana Gâscă*

Abstract

This present study has the purpose of highlighting the history of coffee in the Romanian principalities, especially in Bucharest and how it all started, namely the consumption of coffee and the fashion of drinking and serving coffee.

It is also important to observe the manner in which Romanians were influenced by the Ottoman lifestyle and how they took on habits, in this case coffee, and to know details about coffeeshops and their location in old Bucharest.

Key-words: coffee, coffeeshops, old Bucharest, Ottoman lifestyle.

Prima atestare a consumului de cafea apare la sfârșitul secolului al XV-lea, când muftiul Aden-ului a introdus pentru prima oară cafeaua în Peninsula Arabică. Plantă ce provenea din zona munților Abisiniei; documentele arată că la sfârșitul secolului al XV-lea, în Arabia deja se consuma de cafeaua¹.

În Imperiul Otoman abia în anul 1554, sub Süleyman Kanunî, s-au deschis primele „case de cafea” (fr. *maisons de café*), de către doi industriași veniți din Alep și din Damasc, pe numele lor Hekem și Schems (numele lor fiind păstrate într-o cronică din secolul al XVII-lea), urmând ca aceste case de cafea să se transforme din afaceri mici într-o adevărată industrie.

Numite *Kahwa-Kahne* (tc. *kahvehane* - local public unde se poate bea cafea după moda turcească, unde oamenii puteau să joace table, zaruri sau ghiordum - joc de cărți - și să fumeze tutun, în schimbul unui preț relativ mic) acestea arătau foarte elegant, sălile erau decorate cu gust și lux, muzica era prezentă în permanență, la fel jocurile, dansurile, și toate plăcerile menite să seducă

* Muzeograf, Secția Patrimoniu, Muzeul Național de Istorie a României.

¹ Cadet-de-Vaux, Antoine-Alexis, Cadet-de-Gassicourt, Charles Louis, *Dissertation sur le café*, Paris, 1806, p. 9

(http://books.google.ro/books?id=VbdEAAAacAAJ&printsec=frontcover&dq=dissertation+sur+le+cafe&hl=ro&sa=X&ei=xQ7JUv_LMaG1yAOHjYGYAQ&ved=0CDIQ6AEwAA#v=onepage&q=dissertation%20sur%20le%20cafe&f=false)

lumea elegantă, aceste locuri fiind frecventate de oameni cu diverse ocupații, de la poeți, artiști, negustori înstăriți până la pașale².

Timpu l a trecut, casele de cafea s-au înmulțit, toate categoriile sociale consumau cafea, astfel că miniștrii legii religioase s-au sesizat, deoarece muftii și ulemă-lele se plâneau din ce în ce mai mult că în timp ce casele de cafea erau foarte populate, moscheile lor aveau din ce în ce mai puțini participanți la slujba religioasă.

Din această cauză, reprezentanții școlilor religioase musulmane au considerat aceste localuri drept case în care oamenii se întruneau pentru a gusta plăceri necinstite și pentru a conspira împotriva statului.

S-a pus în practică renunțarea la cafea, pledând pentru sănătatea corpului și a sufletului, de asemenea, cafeaua a fost condamnată în numele religiei lui Muhammad. Localurile publice au fost închise prin acțiunea autorităților urmând decizia sacră a marelui muftiu.

Chiar dacă, acestea erau singurele locuri în care se putea găsi cafea, distribuită în mod licit, după închiderea lor, cafeaua era procurată fiind marfă de contrabandă și preparată în casele oamenilor, pentru rude și amici.

Pe fondul constrângerilor și al violențelor, în timpul domniei Sultanului Murad al III-lea (1574-1595), s-a revenit la acordarea licențelor de funcționare a cafenelelor. În secolul al XVII-lea, din nou, cafenelele sunt interzise însă consumul de cafea, acasă, era autorizat. Nu s-a putut menține această politică, drept dovadă că această practică, nu numai că a trecut peste momentele în care a fost interzisă, dar s-a răspândit cu repeziciune în toate colțurile imperiului, dar și în provinciile anexate, cucerite sau autonome ale Porții³.

Cafeaua în Țările Române

În perioada în care Țările Române au fost sub stăpânire otomană multe obiceiuri otomane au fost preluate: moda vestimentară, obiceiurile alimentare, și bineînțeles cafeaua și moda băutului de cafea, care poate fi considerată un soi de *loisir* al oamenilor din vremea respectivă.

La mesele domnilor sau la primirea de oaspeți, cafeaua servită fie cu dulceață, fie cu apă sau alături de un desert (după moda occidentală, de mai târziu)

² Welter, Henri, *Essai sur l'histoire du café*, Éditeur C.Reinwald,Paris, 1868, p. 144, (<http://books.google.ro/books?id=RnE7AAAACAAJ&printsec=frontcover&dq=l'histoire+du+cafe&hl=ro&sa=X&ei=zwnJUqiiBNHe7AbuoICYCG&ved=0CDIO6AEwAA#v=onepage&q=l'histoire%20du%20cafe&f=false>)-

³ Cadet-de-Vaux, Antoine-Alexis, Cadet-de-Gassicourt, Charles Louis, *Dissertation sur le café*, Paris, 1806, p. 12 – (http://books.google.ro/books?id=VbdEAAAACAAJ&printsec=frontcover&dq=dissertation+sur+le+cafe&hl=ro&sa=X&ei=xQ7JUv_LMaG1yAOHjYGYAQ&ved=0CDIO6AEwAA#v=onepage&q=dissertation%20sur%20le%20cafe&f=false

se află printre delicatose, iar oaspeții de seamă plecau cu un cadou – o cutie cu cafea.

O primă legendă referitoare la cafea se regăsește în *O samă de cuvinte* a lui Ion Neculce, când se vorbește despre curteanul lui Bogdan al III-lea cel Orb (1504-1517), Logofătul Tăutu, care a fost trimis în solie la sultanul otoman, și căruia i s-a oferit o băutură fierbinte, și pentru că nu știa cum se bea, a dat-o pe gât opărindu-și gura și buzele. Bineînțeles, această legendă nu are nici un fel de atestare, toată povestea se petrece mult prea devreme, astfel poate fi vorba de altă băutură, fie ceai, fie cicoare.

În ceea ce privește localurile cu cafea de pe teritoriul Țărilor Române, sursele nu sunt bogate în informații, astfel că, sunt menționate doar în trecut cafelele. În *Călători străini despre Țările Române*, vol. 6, în *Seyahatnâme* (Cartea călătoriilor a lui Evliya Çelebi) era menționată existența cafelelor în Mangalia, prezentat ca un port foarte bogat și important – „rebi-ul-evvel 1062 - 11 februarie – 11 martie 1652 – (...) aici se află șapte școli pentru copii, trei hanuri, vreo trei sute de prăvălii, un mic bazar și o baie mică (...) de asemenea se găsesc șapte cafele și vreo trei sute de magazinei”.

În Babadag, fostul centru administrativ al Dobrogei, era menționată existența cafelelor, „1062 (1652) – (...) oraș foarte bogat în lăcașuri și construcții (...) are 8 cafele și unsprezece lăcașuri”. Timișoara de altfel, găzduiește cafelele – „1 șevval 1070 - 10 iunie 1660 (...) în cetate se găsesc 400 de dughene, bazarul este împodobit iar toate străzile sunt pardosite cu scânduri (...) în această cetate se află și cafelele, precum și hambare pentru grâu”⁴.

București

Prima cafea din București apare atestată documentar în anul 1667, în vremea domnului Radu Leon (1664 - 1669), ca fiind proprietatea lui Kara Hamie, fost ienicer în garda sultanului, și se afla în centrul orașului, aproape de Hanul Șerban Vodă. Aceeași cafea la sfârșit de secol XVII trece în proprietatea imperiului, apoi este vândută tot unui turc, Kavaz bașa. Bineînțeles, se crede că nu ar fi fost singura cafea din oraș la momentul respectiv pentru că din documente aflăm că, un anume Ivaz turcul avea o cafea pe locul mănăstirii Cotroceni și a vândut-o egumenului mănăstirii pe puțini bani.

Tot în secolul al XVII-lea se mai amintește existența unei cafele în zona Podului Beilicului (Calea Șerban Vodă), o cafea despre care se spune că nu era niciodată închisă (nici chiar în timp de ciumă) și unde veneau toate delegațiile oficiale de la Poartă.

⁴ *Călători străini despre Țările Române*, vol. 6, îngrijit de Maria Holban, Editura Științifică, 1968-2001, p. 381, 392, 499.

Secolul al XVIII-lea

Pentru secolul al XVIII-lea, sursele ne oferă mai multe informații, astfel că, în această perioadă este atestată existența și funcționarea mai multor cafenele, pentru ca în secolul al XIX-lea, numărul lor să se înmulțească rapid.

În 1734 era menționată o prăvălie a lui Gheorghe cafegiul, care se afla lângă „podul uliței ce merge la scaunele de carne”; în 1741, Oprea cafegiul cumpăra o prăvălie nouă pentru a funcționa în regim de cafeana, în stânga Grădinii Sfântul Gheorghe și a Spitalului Colțea; în 1746 apare ca martor la vânzarea unei case un anume Stanciu cafegiul în 1755, Ion cafegiul, se afla în ceartă și judecată cu Alexe Neculescu, fost logofăt de vistierie; la 7 august 1781, Alexandru Ipsilanti dă voie, ca act de bunăvoință și ajutor, lui Ștefan Altintop (baș-alai çavuş) să construiască o prăvălie-cafeana pe un loc care se afla la „poarta de sus a Curții domnești”, pentru a-și putea câștiga existența lui și a familiei sale. La 3 septembrie 1791, tot Alexandru Ipsilanti dă voie slujbașului său, cafegiul domnesc, al cărui nume nu îl amintește, să dețină în București trei cafenele împreună cu tahmisul lor (ar.tahmis = încăperea anexă a cafenelei unde se prăjea și râșnea cafeaua), fără să plătească dările plătite în mod normal de prăvălii; în octombrie 1797, Dosithei Mitropolitul închiriază armeanului Anton tealul, o prăvălie - cafeana la poarta de sus a Curții domnești⁵.

În concluzie, în Țările Române, la fel ca la Constantinopol, oamenii considerau consumul de cafea foarte important, drept dovadă că aici s-au deschis destul de multe cafenele. Proprietarii de cafenele (care vând sau prepară doar cafeaua) și slujitorii de la curtea domnească însărcinați cu prepararea cafelei pentru domn și invitații săi aveau un rol important în societate.

În ceea ce privește amplasarea cafenelelor, acestea erau amplasate în centrul Bucureștiului, în vecinătatea Curții Domnești, a Spitalului Colțea și a Bisericii Sfântul Gheorghe, drept dovadă că atunci ca și acum, centrul Bucureștiului reprezenta o atracție deosebită pentru oameni.

⁵ Potra, George, *Din Bucureștii de ieri*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1990, p. 386-388.